

บทที่ 5

สรุปการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ เป็นการสรุปเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผล การวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

การวิจัยเชิงสำรวจ ใช้วิธีการออกวิจัยภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา และความต้องการทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ ระหว่างการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ สังเกต และบันทึกภาพถ่าย โดยมีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มประชากรที่ศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ชาวเรือที่ผูกหลักที่ชุมชนเรือวัดสร้อยทอง จำนวน 60 ราย และชาวเรือที่ผูกหลักที่ชุมชนชาวเรือวัดประสาธตบุญญาวาส จำนวน 60 ราย รวมทั้งสิ้น 120 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองชาวเรือ เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

2.2 แบบสังเกต และการบันทึกภาพถ่าย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือโดยศึกษา และปรับปรุงจากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้ง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง และขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เมื่อสร้าง เครื่องมือแล้วได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องตามหลักวิชาการ และความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) จากนั้นจึงนำไปปรับปรุง และนำไป ทดลองใช้กับผู้ปกครองชาวเรือที่ชุมชนเรือวัดคึกคึกเนือง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน 25 ราย แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนเรือ ทั้งสองแห่งด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์ สังเกตและบันทึกภาพถ่ายในชุมชนเรือ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย ไปยังเจ้าอาวาสวัดสร้อยทอง และ เจ้าอาวาสวัดประสาธน์กุฎญาวาส และเริ่มสัมภาษณ์ผู้ปกครองชาวเรือ ประกอบการสังเกต และบันทึกภาพ ตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม 2531 ถึงวันที่ 12 พฤษภาคม 2531

4. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ ตามลักษณะของคำตอบ คือลักษณะคำตอบเป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือก และแบบเติมคำ ในช่องว่าง วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง ส่วนข้อมูลจากการสังเกต และการบันทึกภาพถ่ายนำเสนอในรูปการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ในการสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สภาพแวดล้อมในชุมชนเรือ

ตอนที่ 2 สภาพทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองชาวเรือ

1. สภาพการศึกษาในโรงเรียนของเด็กชาวเรือ

1.1 โอกาสในการเข้าเรียนของเด็กชาวเรือ

1.2 สภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียน

2. แหล่งความรู้ที่เด็กชาวเรือ ได้รับนอกเหนือจากโรงเรียน

ตอนที่ 3 ปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองชาวเรือ

1. ปัญหาทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ

1.1 ปัญหาการศึกษาในโรงเรียนของเด็กชาวเรือ

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับแหล่งความรู้ที่เด็กชาวเรือ ได้รับนอกเหนือจากโรงเรียน

2. ความต้องการทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ

2.1 ความต้องการด้านการศึกษาในโรงเรียน

2.2 ความต้องการด้านอาชีพ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพแวดล้อมในชุมชนเรือ

จากการสำรวจภาคสนาม พบว่า ชาวเรือส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ จังหวัดอยุธยา และมีการเดินทางอยู่ตลอดเวลา โดยชาวเรือทั้งสองแห่งนี้จะจอดผูกหลักอยู่ เป็นแห่ง ๆ คราวละประมาณ 2-7 วัน สำหรับการเข้ามาจอดในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ เข้ามาจอดไม่แน่นอน การจอดเรือก็จะจอดติดต่อกันไปตามชายฝั่ง โดยจอดเรียงกันไป ซึ่ง ในชุมชนเรือจะมีเรือจอดคราวละ ประมาณ 15-20 ลำ สภาพการจอดไม่แออัดนัก การติดต่อกัน ภายในชุมชนเรือ หรือขึ้นฝั่งจะใช้เรือแปะหรือเรือจ้างที่มีอยู่ในชุมชนเรือ ชาวเรือเหล่านี้อาศัย อยู่ในเรือแทนบ้าน โดยส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของเรือของตนเอง ที่เข้ามาจอดอยู่บ้างแต่เป็นส่วนน้อย

ในด้านครอบครัวชาวเรือ ๆ ส่วนมากจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีสภาพ การสมบูรณ์แล้ว เด็ก ๆ ที่อยู่ในเรือกับบิดามารดา นั้นมักเป็นเด็กวัยก่อนเรียน หรือเด็กวัยเรียน ที่ไม่มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียน ชาวเรือส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ จำนวนบุตรส่วนใหญ่จะ มีครอบครัวละ 3 คน อย่างไรก็ตามชาวเรือมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาเพื่อจะได้ใช้ การศึกษาไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่มีใช่อาชีพทางเรือเช่นตน

ในด้านความเป็นอยู่ชาวเรือจะใช้น้ำในแม่น้ำลำคลอง ชักล้าง ต้ม และ อื่น ๆ เรือแต่ละลำจะมีตะเกียงไว้ใช้ทุกลำ แต่จากการสังเกตพบว่า ฆะจะจอดผูกหลักที่วัด

สร้อยทอง และวัดประสาธตญาณาวาสนั้น ชาวเรือบางลำขอต่อไฟฟ้าจากวัดมาใช้ โดยช่วยออกเงินค่ากระแสไฟฟ้าบ้าง ชาวเรือจะใช้ชีวิตประจำวันภายในเรือ และจากการสังเกตพบว่า ภายในเรือมักมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า พัดลม วิทยุ เป็นต้น แต่สิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้บางชนิดก็ไม่ค่อยได้ใช้เพราะต้องใช้กับไฟฟ้า โดยทั่วไปชีวิตชาวเรือจะดำเนินไปตามปกติสุข แต่มีปัญหาที่ชาวเรือกลัวคือ ปัญหาโจรสลัด และปัญหาแมวน้ำ ซึ่งมีไม่มากเท่าใดนัก

ในด้านอาชีพ ชาวเรือส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างบรรทุกสินค้า ประเภทสินค้าที่รับจ้างบรรทุกมากที่สุดคือ ข้าวสารและทราย ผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขายทางเรือก็มีบ้างไม่มากนัก สินค้าที่นำมาขายส่วนมากคือ กระจ่างตันไม้ ทั้งสินค้าที่รับจ้างบรรทุก และสินค้าที่นำมาขายนั้น ส่วนใหญ่จะรับมาจากจังหวัดอยุธยา สำหรับรายได้นั้นพบว่าส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 2,001 - 3,000 บาท/เดือน และมีรายจ่ายเฉลี่ยประมาณ 1,001 - 2,000 บาท/เดือน

ตอนที่ 2 สภาพทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองชาวเรือ

1. สภาพการศึกษาในโรงเรียนของเด็กชาวเรือ

การที่ชาวเรือต้องเดินทางขึ้นล่องตลอดเวลาเพื่อการประกอบอาชีพอันทำให้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งนั้น มีผลกระทบโดยตรงต่อการศึกษาของบุตร แต่ชาวเรือก็พยายามให้บุตรได้มีโอกาสได้รับการศึกษาในโรงเรียนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จากผลการวิจัย พอสรุปสภาพการศึกษาของเด็กกลุ่มนี้ เป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1.1 โอกาสในการเข้าโรงเรียนของเด็กชาวเรือ พบว่าชาวเรือส่วนใหญ่ส่งบุตรเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยให้บุตรได้รับการศึกษารอบทุกคน แต่ถึงกระนั้นก็มีเด็กชาวเรือวัยเรียนที่ไม่มีโอกาสในการเข้าโรงเรียนถึงร้อยละ 18.75 ของบุตรชาวเรือใน

วัยเรียนทั้งหมด (192 คน) และเด็กเหล่านี้ก็ไม่ได้ศึกษาวิชาชีพอื่น ๆ เลย สำหรับเด็กที่มีโอกาสในการเข้าโรงเรียน ส่วนใหญ่จะเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาต่าง ๆ สังกัด สป.ช. ของรัฐบาล โดยพักอาศัยอยู่กับญาติมากที่สุด มีบางส่วนพักอาศัยอยู่กับวัดขณะศึกษา สำหรับเด็กที่มีโอกาสเข้าโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย ซึ่งจัดให้เฉพาะบุตรหลานชาวเรือ มีเพียงร้อยละ 22.40 ของเด็กชาวเรือในวัยเรียนทั้งหมด (192 คน) เด็กเหล่านี้พักอาศัยอยู่ในโรงเรียนเนื่องจากเป็นโรงเรียนประจำ สำหรับสาเหตุส่วนใหญ่ที่ทำให้ชาวเรือส่วนใหญ่ไม่ส่งบุตรไปเข้าโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย หรือที่เรียกกันว่า "โรงเรียนชาวเรือ" คือชาวเรือไม่ทราบเรื่องการรับสมัครนักเรียนของโรงเรียนชาวเรือ และยังมีชาวเรือบางส่วนที่ไม่รู้จักโรงเรียนนี้

1.2 สภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียน จากผลการวิจัย พอสรุปได้ดังนี้

1.2.1 หลักสูตร

ทั้งโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาลและโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวยนั้น ใช้หลักสูตรการประถมศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2521 เหมือนกัน แต่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จะเพิ่มหลักสูตรเฉพาะของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ พ.ศ. 2511 ซึ่งเด็กจะได้รับความรู้และทักษะไปทางสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สร้างเสริมลักษณะนิสัย และการทำงานพื้นฐานอาชีพ โดยเน้นเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน การสร้างทักษะต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะในการทำงาน ซึ่งมุ่งฝึกหัดการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ และช่างในบ้าน ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทย¹ โดยโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย จะเน้นทางด้านเกษตรและการเลี้ยงสัตว์ (ไก่) ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อนักเรียนจบการศึกษาแล้ว จะสามารถนำเอาวิชาเหล่านี้ไปประกอบอาชีพได้ อีกทั้งผลผลิตในช่วงการศึกษา ก็สามารถนำมาประกอบอาหารให้แก่นักเรียนได้ จากการวิจัยด้านหลักสูตร พบว่าชาวเรือส่วนใหญ่คิดว่าหลักสูตรที่โรงเรียนซึ่งบุตรกำลังศึกษาอยู่นั้น มีหลักสูตรที่เหมาะสมดีแล้ว เพราะเป็นหลักสูตรของชาติ และใช้ศึกษาต่อในระดับสูงได้ และบางส่วนคิดว่าเพราะเป็นหลักสูตรที่จัดให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ในหลายเรื่อง และเนื้อหาในแต่ละวิชาส่วนใหญ่เห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว

¹ เฉลียว เรืองเดช, "โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่ควรสงเคราะห์", สารพัฒนาหลักสูตร 5 (เมษายน - พฤษภาคม 2527) : 36.

1.2.2 การเรียนการสอน เมื่อมองภาพรวมโดยทั่วไป พบว่า ผู้ปกครองของชาวเรือส่วนใหญ่คิดว่าโรงเรียนที่บุตรตนศึกษาอยู่นั้น โรงเรียนจัดการเรียนการสอนดี โดยที่ผู้ปกครองดูจากความเอาใจใส่ของครูที่มีต่อบุตร มีเพียงร้อยละ 10.19 เท่านั้น ที่ดูจากการใช้อุปกรณ์ในการสอนของครู มีผู้ปกครองจำนวนไม่มากนักที่คิดว่าโรงเรียนจัดการเรียนการสอนไม่ดีอันเนื่องมาจากจำนวนครูที่ไม่เพียงพอกับห้องเรียน สำหรับวิธีการสอนพบว่าผู้ปกครองส่วนมากคิดว่าโรงเรียนใช้วิธีสอนที่ดี โดยดูจากบุตรสามารถอ่านออกเขียนได้ และสามารถอ่านหนังสือได้ดี และมีเพียงร้อยละ 12.50 เท่านั้นที่คิดว่าโรงเรียนใช้วิธีสอนไม่ดีโดยส่วนมากดูจากการที่บุตรอ่านหนังสือไม่ออก

สำหรับด้านการเรียนการสอนในโรงเรียนชาวเรือ พบว่า โรงเรียนนี้มีลักษณะการเรียนการสอนที่แบ่งวิชาทั้งวัน และอยู่ประจำที่โรงเรียน ซึ่งชาวเรือทุกรายที่ตอบโรงเรียนนี้โดยส่วนมากเห็นว่าจะทำให้บุตร ได้มีที่ศึกษาและที่พักอาศัยในขณะศึกษา

สำหรับด้านการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาอื่น ๆ ที่สังกัด สป.ช. พบว่าโรงเรียนประถมศึกษาต่าง ๆ ที่บุตรชาวเรือกำลังศึกษาอยู่เป็นโรงเรียนรัฐบาล มีลักษณะการเรียนการสอนแบบเรียนทั้งวันไป (เช้า) - (เย็น) กลับ

1.2.3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการตกซ้ำชั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองชาวเรือ พบว่า ทั้งเด็กชาวเรือที่เรียนอยู่ที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวยและโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สป.ช. มีระดับผลการเรียนดีมาก คือระดับคะแนน 4 หรือ 80 % ขึ้นไป เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่เคยตกซ้ำชั้น มีเพียงร้อยละ 14.10 เท่านั้นที่เคยตกซ้ำชั้น และชั้นที่ตกซ้ำกันมากที่สุดคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ไม่มีคนใดเลยตกซ้ำชั้นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 และยังพบอีกว่านักเรียนที่ตกซ้ำชั้นนั้น ได้แก่นักเรียนที่เรียนโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สป.ช.

ในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า เด็กชาวเรือมีผลการเรียนดี ทั้ง ๆ ที่เด็กส่วนมากมีปัญหา ทั้งนี้ อาจสืบเนื่องมาจากการที่ผู้ปกครองของเด็กชาวเรือที่เรียนไม่ดีอาจพยายามปกปิดความจริง และให้ข้อมูลว่าบุตรของตนนั้น มีผลการเรียนดี

1.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองชาวเรือกับโรงเรียนที่บุตรศึกษาอยู่
พบว่า นาน ๆ ครั้ง ผู้ปกครองส่วนใหญ่จึงจะมีการติดต่อกับทางโรงเรียน ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญคือ ลักษณะการประกอบอาชีพของผู้ปกครองที่ต้องเร่งเรือไปในหลายจังหวัดจึงทำให้ไม่มีเวลาไปติดต่อกับทางโรงเรียน กำหนดเวลาในการไปเยี่ยมบุตรจึงไม่แน่นอนไปด้วย อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเยี่ยมบุตร ส่วนมากไปเยี่ยมในช่วงวันหยุดระหว่างโรงเรียนปิด การให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนนั้นพบว่า ผู้ปกครองชาวเรือยินดีให้ความร่วมมือ แต่ในความเป็นจริงจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเป็นบางครั้ง

1.2.5 สภาพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา พบว่า เด็กชาวเรือที่เรียนอยู่ที่โรงเรียนชาวเรือซึ่งเป็นโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์นั้น ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษา โดยรัฐเป็นผู้ออกให้ทั้งหมด แต่เด็กชาวเรือที่เรียนอยู่โรงเรียนประถมศึกษาอื่น ๆ ผู้ปกครองจะต้องเสียค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของบุตร เฉลี่ย 2,150 บาท/คน ต่อปี สำหรับการบริการ ผู้ปกครองเห็นว่าบริการส่วนใหญ่ที่โรงเรียนจัดให้เพียงพอคือด้านอาหารกลางวัน และด้านสาธารณสุขโรคอื่นได้แก่ น้ำดื่ม น้ำใช้ สำหรับในด้านบริการที่ผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนยังจัดบริการได้ไม่เพียงพอคือ ด้านสาธารณสุข ห้องสมุด และด้านการกีฬา

2. แหล่งความรู้ที่เด็กชาวเรือได้รับนอกเหนือจากโรงเรียน พบว่าเด็กชาวเรือทั้งหมด มีแหล่งความรู้สำคัญที่ให้ความรู้แก่เด็กชาวเรือ ทั้งเด็กที่เรียนอยู่ที่โรงเรียนชาวเรือ และโรงเรียนประถมศึกษาอื่น ๆ ได้แก่ ครอบครัว และสื่อสารมวลชน แต่วัดซึ่งเป็นที่จุดศูนย์กลางของชาวเรือนั้น ไม่มีบทบาทใด ๆ ในการให้ความรู้แก่เด็กชาวเรือเลย ครอบครัวจะให้ความรู้แก่บุตรในเรื่องการประกอบอาชีพทางเรือ ถึงแม้ชาวเรือส่วนใหญ่จะมีได้มุ่งหวังให้บุตรประกอบอาชีพทางเรือเช่นตนก็ตาม นอกจากนี้ ยังได้มุ่งอบรมสั่งสอนบุตรให้ประพฤติตนเป็นคนดี อีกทั้งให้มีศรัทธา และนับถือศาสนาตามบิดามารดา ซึ่งส่วนใหญ่ก็นับถือศาสนาพุทธ อย่างไรก็ตามครอบครัวจะมีบทบาทในการให้ความรู้เหล่านี้ เฉพาะช่วงบุตรปิดเทอม และมาพักอาศัยกับบิดามารดาในเรือช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ต่างจากเด็กที่มีผู้ใหญ่ชาวเรือที่มีโอกาสอยู่กับบิดามารดา

ตลอดเวลาทำให้บิดามารดาใกล้ชิด และมีเวลาในการอบรมสั่งสอนต่อเนื่องและยาวนาน สำหรับวัดซึ่งชาวเรือมาจอดผูกหลักอยู่ พบว่าวัดทั้ง 2 แห่งไม่มีบทบาทใด ๆ แก่เด็กชาวเรือ หรือแม้แต่กับผู้ปกครองชาวเรือเลย สืบเนื่องมาจากเด็กชาวเรือจะมาพักอาศัยอยู่กับบิดามารดา ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ อีกทั้งเมื่อมาอยู่กับบิดามารดาก็อาจเป็นเวลาที่บิดามารดาจอดผูกหลักอยู่ที่อื่น ๆ หรือถ้าหากมาอยู่ในช่วงที่เรือจอดผูกหลักอยู่ที่วัดก็ตาม วัดก็ดูจะมีบทบาทเพียงเป็นสถานที่สำหรับเด็ก ๆ ชาวเรือขึ้นมาเล่นกันเท่านั้นเอง ประกอบกับวัดมีภาระกิจมากมาย จึงเป็นผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชาวเรือมีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลย จากการสัมภาษณ์พบว่า สื่อมวลชนดูจะมีบทบาทแก่เด็กชาวเรือมากกว่าครอบครัว เพราะเด็ก ๆ ส่วนมากมิได้อยู่อาศัยกับบิดามารดาในเรือ สื่อมวลชนนี้มีอิทธิพลในการเลียนแบบของเด็กมากที่สุด พบว่า สื่อมวลชนที่มีบทบาทมากที่สุดคือ โทรทัศน์ และรายการที่เด็กชาวเรือชอบมากที่สุดคือ ภาพยนตร์ สื่อมวลชนที่มีบทบาทรองลงมาคือ วิทยุ และรายการที่เด็กชาวเรือนิยมมากที่สุดคือ รายการนิทาน

ตอนที่ 3 ปัญหาและความต้องการทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองชาวเรือ

3.1 ปัญหาทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ

1. ปัญหาการศึกษาในโรงเรียนของเด็กชาวเรือ พอสรุปได้ว่ามีด้านต่าง ๆ

ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านโอกาสในการเข้าโรงเรียนของเด็กชาวเรือ พบว่า ปัญหาสำคัญที่ทำให้เด็กขาดโอกาสในการเข้าโรงเรียนคือลักษณะการประกอบอาชีพของบิดามารดาที่ต้องเร่งเรือตลอดทำให้เรือจอดไม่เป็นที่จึงทำให้ไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน สำหรับกรณีของเด็กมีโอกาสดำเนินการเข้าโรงเรียน พบว่า เด็กที่เข้าโรงเรียนประถมศึกษาอื่น ๆ ส่วนใหญ่มีปัญหาไม่ค่อยยอมไปโรงเรียนและตกชั้น จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า ปัญหาเหล่านี้เกิดจากผลกระทบที่สำคัญคือการฝากบุตรไว้กับผู้อื่นเพื่อให้เรียนหนังสือ และบุตรไม่ได้รับการ

เอาใจใส่เท่าที่ควร สำหรับด้านปัญหาในการย้ายโรงเรียน มีบ้างเล็กน้อย อันเนื่องมาจากเรื่องที่อยู่อาศัยและการต้องฝากบุตรไว้กับญาติ

สำหรับเด็กที่มีโอกาสเข้าโรงเรียนชาวเรือ พบว่าไม่ค่อยมีปัญหาใด ๆ จะมีอยู่บ้างก็คือ เด็กต้องการกลับไปอยู่เรือกับบิดามารดา อันเนื่องมาจากความคิดถึงบิดามารดา

1.2 ปัญหาด้านการจัดการศึกษาในโรงเรียนทั้งโรงเรียนชาวเรือและโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สป.ช. พบว่า มีเพียงร้อยละ 10.00 ของผู้ปกครองชาวเรือทั้งหมด ที่แจ้งถึงสภาพการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่เด็กชาวเรือ ปัญหาเหล่านั้นเกิดจากการที่มีครูไม่เพียงพอในห้องเรียน เมื่อศึกษาข้อมูลเฉพาะเด็กที่เรียนอยู่โรงเรียนชาวเรือ พบว่า ส่วนมากไม่มีปัญหา มีเพียงร้อยละ 23.26 ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการที่เด็กต้องการกลับไปอยู่กับบิดามารดาในเรือทำให้ไม่สนใจการเรียน ส่วนเด็กที่เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาอื่น ๆ ของรัฐบาล พบว่า ส่วนมากเห็นว่ามีปัญหาในด้านการเรียนของบุตร ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ได้แก่กรณีที่เด็กทะเลาะวิวาทกับเพื่อนแล้วไม่ยอมไปโรงเรียน จากการที่เด็กชาวเรือทุกคนกลุ่มนี้มิได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา พบว่า ก่อให้เกิดผลที่ทำให้การเรียนของบุตรตกต่ำลงเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้เกิดผลเหล่านี้ เป็นเพราะส่วนใหญ่เด็กต้องการกลับไปอยู่กับบิดามารดาในเรือ ทำให้ไม่สนใจการเรียน ในด้านปัญหาทางการเรียนของเด็ก พบว่า เด็กจะมีปัญหาในเรื่องการทำการบ้าน และไม่ค่อยอ่านหนังสือเพราะอ่านไม่ออก แต่สำหรับเด็กที่เรียนโรงเรียนชาวเรือ พบว่า ไม่มีปัญหาการทำการบ้าน และการอ่านหนังสือไม่ออก เพราะมีพ่อครู หรือแม่ครูประจำหอพักคอยสอน และนักเรียนรุ่นพี่ต้องสอนการบ้านนักเรียนรุ่นน้องตลอดจนต้องสอนอ่านให้ด้วย สำหรับด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองชาวเรือกับโรงเรียนที่บุตรศึกษาอยู่ พบว่าการติดต่อกับโรงเรียนประถมศึกษาอื่น ๆ จะมีการติดต่อกันในลักษณะนาน ๆ ครั้ง เป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะการประกอบอาชีพของชาวเรือ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนชาวเรือจะมีบ่อยครั้งมากกว่า เพราะผู้ปกครองส่วนมากจะเดินทางขึ้นล่องผ่านโรงเรียนชาวเรือ จึงมีโอกาสแวะเยี่ยมบุตรบ่อยครั้ง

2. ปัญหาจากแหล่งความรู้ที่เด็กชาวเรือได้รับนอกเหนือจากโรงเรียน

2.1 ปัญหาด้านครอบครัว พบว่า มีปัญหาเนื่องมาจากสภาพที่ต้องแยกกันอยู่ระหว่าง พ่อ แม่ ลูก ทำให้การถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนการอบรมสั่งสอนไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

2.2 ปัญหาด้านวัดที่ชาวเรือจอดผูกหลัก พบว่า มีปัญหาเนื่องมาจากสภาพการจอดเรือที่จอดเพียงระยะเวลา 2-7 วัน และวัดมีภารกิจมากมายทำให้วัดมิได้มีบทบาทใด ๆ ในการให้ความรู้แก่ชาวเรือ หรือเด็กชาวเรือเลย และจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองชาวเรือเพิ่มเติมพบว่า ในโอกาสเทศกาลการทำบุญต่าง ๆ ชาวเรือจะกลับไปทำบุญที่วัดบ้านเกิดของตน

2.3 ปัญหาด้านสื่อสารมวลชน พบว่ามีปัญหาเพียงเล็กน้อย เพราะสภาพที่ต้องไปพักอาศัยกับผู้อื่น ดังนั้น โอกาสในการใช้สื่อมวลชนประเภทราคาแพงจึงไม่ค่อยสะดวกนัก ส่วนประเภทหนังสือ พบว่า ปัญหาคือโอกาสในการที่เด็กจะเลือกซื้อหนังสืออ่านตามความพอใจเป็นไปได้น้อย

3.2 ความต้องการทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ

1. ความต้องการทางด้านการศึกษาในโรงเรียน พบประเด็นสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1.1 ความต้องการด้านลักษณะการศึกษาในโรงเรียน พบว่า ชาวเรือส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยเห็นว่าจะทำให้บุตรอ่านออกเขียนได้ สำหรับโรงเรียนที่ต้องการให้บุตรได้เข้าศึกษา ส่วนมากต้องการให้เป็นโรงเรียนประจำ โดยเห็นว่าอาชีพของตนทำให้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

1.2 ความต้องการด้านเนื้อหาวิชาและกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า ชาวเรือต้องการให้บุตรได้รับความรู้ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมากที่สุด อันได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และสุขศึกษา สำหรับด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า ชาวเรือต้องการให้โรงเรียนสอนกิจกรรมเสริมหลักสูตร และวิชาที่ต้องการให้สอนมากที่สุดคือวิชา ช่างยนต์ และช่างไฟฟ้า การที่ต้องการให้สอนวิชาเหล่านี้เพราะถ้าเด็กชาวเรือไม่มีโอกาสศึกษาต่อจะได้เอาวิชาความรู้เหล่านี้ไปประกอบอาชีพ

1.3 ความต้องการด้านการเรียนการสอน พบว่า ชาวเรือส่วนมาก ต้องการให้โรงเรียนสอนในลักษณะที่สอนทฤษฎีเน้นวิชาการ เพื่อโอกาสในการศึกษาต่อ และ ต้องการให้โรงเรียนปกครองบุตรด้วยวิธีการที่เข้มงวดกวดขัน โดยเชื่อว่าวิธีการนี้จะทำให้บุตร เป็นคนดีและตั้งใจเรียน

1.4 ความต้องการด้านโอกาสในการศึกษาต่อของเด็กชาวเรือ พบว่า ผู้ปกครองชาวเรือส่วนมากต้องการให้บุตรศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษามากถึงร้อยละ 87.50 เพราะคิดว่า การศึกษาจะทำให้มีโอกาสดังานดี ๆ ทำ ส่วนการเลือกโปรแกรมที่ บุตรจะเป็นผู้เลือก โปรแกรมเอง ส่วนระดับการศึกษาที่ชาวเรือส่วนมากต้องการให้บุตรศึกษาคือ ระดับปริญญาตรี ส่วนที่ไม่ต้องการให้ศึกษาต่อมีบางส่วนต้องการให้บุตรศึกษาต่อวิชาชีพระยะสั้น เพราะจบแล้วหางานง่าย เสียค่าใช้จ่ายและเวลาไม่มากนัก แต่ก็มีบางรายไม่ต้องการให้ศึกษา ต่อวิชาชีพ เป็นผลเนื่องมาจากไม่มีเงินพอที่จะส่งเสีย

1.5 ความต้องการด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองของชาวเรือกับ โรงเรียนที่บุตรศึกษาอยู่ พบว่าชาวเรือมีความต้องการพบปะกับทางโรงเรียนนาน ๆ ครั้ง เพราะลักษณะอาชีพไม่อำนวย เวลาในการไปเยี่ยมบุตร หรือ ไปโรงเรียนที่บุตรศึกษาอยู่ จึงไม่แน่นอน

1.6 ความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กชาว
ชาวเรือ พบว่า ชาวเรือมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนชาวเรือที่มีอยู่เพียง 1 โรงเรียนไม่พอเพียง
 แก่การบริการการศึกษาแก่บุตรชาวเรือ ดังนั้น ชาวเรือจึงต้องการให้รัฐช่วยเหลือในด้านการ
 บริการทางการศึกษาแก่บุตรของตนโดยใช้รูปแบบเช่นเดียวกับโรงเรียนชาวเรือที่มีอยู่แล้ว และ
 ให้ความช่วยเหลือทางด้านที่อยู่อาศัยแก่บุตรขณะศึกษาด้วย ในด้านหลักสูตรชาวเรือต้องการให้
 โรงเรียนที่จัดตั้งนั้นใช้หลักสูตร หรือโปรแกรมการศึกษาเหมือนโรงเรียนทั่ว ๆ ไป เพื่อมิให้
 เกิดความแบ่งแยก และเพื่อความเป็นเอกภาพทางการศึกษา

2. ความต้องการด้านอาชีพ พบว่า ชาวเรือต้องการให้บุตรประกอบ
 อาชีพรับราชการมากที่สุด เพราะค่านิยมที่คิดว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ ทำงานสบาย และเป็นที
 เชิดหน้าชูตาแก่วงศ์ตระกูล

การอภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบการวิจัย "การศึกษาของเด็กชาวเรือ การศึกษาของเด็กชาวเรือ :
 การศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเรือวัดสร้อยทอง และวัดประสาธน์กุญแจวาส " พบว่า มีประเด็น
 สำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ ดังนี้คือ

1.1 สภาพการศึกษาในโรงเรียนของเด็กชาวเรือ

การที่ชาวเรือมีลักษณะการประกอบอาชีพที่ต้องเร่งเรือไปตามลำน้ำตลอด
 เวลา ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของบุตรในหลายด้าน ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่า ถึงแม้
 ชาวเรือส่วนใหญ่จะส่งบุตรเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษาครบทุกคนก็ตาม แต่ก็ยังมีเด็ก
 ชาวเรือถึงร้อยละ 18.75 ที่ขาดโอกาสในการเข้าโรงเรียนทั้ง ๆ ที่รัฐบาลได้กำหนดแผน

การศึกษาภาคบังคับไว้โดยให้เด็กทุกคนมีความเสมอภาคทางการศึกษา² ลักษณะการขาดโอกาสในการเข้าโรงเรียนของเด็กชาวเรือมีลักษณะคล้ายกับเด็กลูกกรรมกรก่อสร้าง ซึ่งมีลักษณะการขาดโอกาสในการเข้าเรียนเช่นกัน³ ดังเช่น วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์⁴ กล่าวว่า ชาวเรือเร่ที่ตระเวนรับจ้างขนส่งสินค้าขึ้นล่องลงไปตามลำน้ำ ซึ่งวิถีชีวิตเช่นนี้เด็ก ๆ ที่เป็นลูกหลานจึงต้องเร่ร่อนติดตามไปด้วย เด็กเร่ร่อนลักษณะนี้จึงเป็นเด็กที่เร่ร่อนเพราะวิถีการดำรงชีพของครอบครัวที่ต้องเคลื่อนย้ายอยู่เสมอ ๆ เพราะภาวะเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่บีบรัดจึงทำให้พ่อแม่ของเด็กเหล่านี้ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของปากและท้อง ซึ่งเป็นรูปธรรมก่อนที่จะมองในเรื่องของการศึกษาซึ่งเป็นนามธรรม นอกจากนี้ ถวัลย์ มาศจรัส⁵ ยังได้กล่าวว่า เด็ก ๆ ที่ต้องติดตามพ่อแม่เร่ร่อนไปที่ไหนบ้างที่มัน้างจะทำให้เขาเป็นคนเลือนลอย และตัดโอกาส

²สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ "การพัฒนาศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 253๑-2534) หน้า 31. (เอกสารอัดสำเนา)

³วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์ "เด็กและเยาวชนไทย ภาพฉายสู่ออนาคต" เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 2 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528 หน้า 186-291.

⁴วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์, เด็กที่ถูกลืมในสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, 2531), หน้า 65-66.

⁵ถวัลย์ มาศจรัส, "การประถมศึกษาจะเดินไปสู่นไหน", ประชาศึกษา 35, (พฤศจิกายน 2527) : 19.

ทางการศึกษาไปโดยปริยาย นอกจากนี้ เล็ก พงษ์สมัครไทย^๖ กล่าวว่า การที่สังคมไทยจะบรรลุถึงอุดมคติของความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาได้เพียงใดขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองของสังคมนั้น ๆ สำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษาที่เด็กชาวเรือ เข้าศึกษาพบว่า ไม่มีคนใดเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนเลย อาจเป็นเพราะโรงเรียนเอกชนต้องเสียอัตราค่าใช้จ่ายสูงกว่าโรงเรียนรัฐบาล ซึ่งดูจากอาชีพของชาวเรือแล้วจะเห็นว่าระดับรายได้ของชาวเรือไม่สูงนัก ดังนั้น ชาวเรือจึงไม่ค่อยนิยมส่งบุตรเข้าโรงเรียนเอกชน ถึงแม้โรงเรียนเอกชนบางแห่งจะมีการบริการในเรื่องที่อยู่อาศัยด้วยก็ตาม นอกจากนี้ยังพบว่าแม้รัฐบาลจะจัดโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวยให้ชาวเรือก็ตามแต่มีเพียงเด็กชาวเรือร้อยละ 22.4๘ เท่านั้น ที่เข้าเรียนในโรงเรียนชาวเรือ จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม ซึ่งพอจะสรุปถึงสาเหตุที่มีเด็กชาวเรือเรียนที่น้อยเพราะ

1. ผู้ปกครองไม่ทราบเรื่องการรับสมัครนักเรียน
2. ชาวเรือบางรายไม่รู้จักโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย
3. ไม่ไปสมัครเพราะเห็นว่าโรงเรียนรับนักเรียนน้อย
4. โรงเรียนรับนักเรียนปีการศึกษาละ 7๐ คน^๗ ซึ่งรับนักเรียนได้น้อย ผู้ปกครอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๖ เล็ก พงษ์สมัครไทย, "ความเสมอภาคทางการศึกษาในสังคมไทย", ครูปริทัศน์ 12 (มิถุนายน 253๐) : 23-25.

^๗ กองการศึกษาพิเศษ, "โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย" หน้า 2. (เอกสารอัดสำเนา)

พบบุตร ไปสมัครแต่ไม่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าเรียน

5. ไม่มีใบทะเบียนเรือซึ่งต้องใช้ในการสมัคร^๑

ในกรณีที่เด็กเข้าโรงเรียนแล้ว จากการวิจัยพบว่า เด็กที่เข้าโรงเรียนประถมศึกษาต่าง ๆ ของรัฐบาลนั้น ร้อยละ 70.73 จะมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นได้แก่ การทะเลาะวิวาทกับเพื่อนที่โรงเรียนแล้วทำให้ไม่ยอมไปโรงเรียน บางคนก็ไม่ชอบอ่านหนังสือทำให้อ่านหนังสือไม่ออก และปัญหาสุดท้ายคือเด็กบางคนเกลียดครูบางท่าน ทำให้ไม่อยากเรียนหนังสือ เป็นต้น

สำหรับเด็กที่เข้าโรงเรียนชาวเรือ จากการวิจัย พบว่า มีเพียงร้อยละ 23.26 เท่านั้นที่เกิดปัญหา ปัญหาเหล่านี้ได้แก่การที่บุตรไม่ต้องการเรียนหนังสือ ต้องการกลับมาอยู่กับบิดามารดา และปัญหาที่บุตรทะเลาะวิวาทกับเพื่อนทำให้ไม่อยากอยู่ในโรงเรียน

อย่างไรก็ตามถ้าหากเปรียบเทียบลักษณะการเกิดปัญหาโดยดูจากค่าร้อยละดังกล่าวของเด็ก 2 กลุ่มนี้ จะเห็นว่าเด็กที่เรียนโรงเรียนชาวเรือนั้นเกิดปัญหาน้อยมาก แต่เด็กอื่น ๆ กลับมีลักษณะการเกิดปัญหาที่สูงกว่าถึงร้อยละ 47.47 เมื่อวิเคราะห์จากนโยบายและเป้าหมายของโรงเรียนชาวเรือ^๒ พบว่าอาจเป็นเพราะเด็กที่เรียนในโรงเรียนชาวเรือ เด็กได้อยู่อาศัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ กองการศึกษาพิเศษ "นโยบายและเป้าหมายของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย" (กรุงเทพมหานคร : กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา) หน้า 3.
(เอกสารอัดสำเนา)

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5-6.

ในโรงเรียนและมีระบบพ่อครู แม่ครูคอยดูแลอยู่ตลอด 24 ชั่วโมง ดังนั้นจึงเหมือนเป็นการทดแทนความรักความอบอุ่นระหว่าง พ่อ แม่ และครู และลักษณะการอยู่อาศัยของเด็กที่นี่มีลักษณะของการจำลองแบบครอบครัวมา กล่าวคือ โรงเรียนจัดให้เด็กได้พักในหอที่มีนักเรียนทุกระดับชั้นปะปนกัน และระดับอายุต่าง ๆ กัน เพื่อให้เหมือนครอบครัวที่มีพี่น้อง และคนโตก็จะดูแลน้อง ๆ ต่อ ๆ กันไป โดยมีการให้ความช่วยเหลือกันทั้งในด้านการเรียน และชีวิตความเป็นอยู่ อาทิเช่น ในเรื่องการเรียน เช่น การบ้านถ้าน้อง ๆ ทำไม่ได้ ก็ให้ถามพี่ ๆ และพี่ ๆ ก็ต้องคอยดูแลน้องในเรื่องความเป็นอยู่ด้วย เช่น ดูแลด้านเสื้อผ้า ความสะอาดของร่างกาย และอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ แต่ละหอพักก็จะมีครู/อาจารย์ประจำหอพัก เรียกว่า พ่อครู แม่ครู ซึ่งเปรียบเสมือน บิดา มารดาของเด็ก ๆ อีกด้วย และจากการสัมภาษณ์ นายวิชัย เวียงสงค์¹⁰ ยังพบว่าในโรงเรียนในช่วงเวลาเรียน โรงเรียนมีระเบียบการปกครองแบบครอบครัว กล่าวคือ การจำลองครอบครัวย่อย ๆ อีกคือ ครู 1 ท่านต้องมีนักเรียนในความดูแล ซึ่งได้แก่นักเรียนระดับต่าง ๆ ทั้งชายและหญิง ครู 1 ท่านต่อเด็กประมาณ 10 คน โดยครูจะต้องดูแลเด็ก ๆ เปรียบเสมือนบุตรของตนเอง ซึ่งจะต้องดูแลทั้งด้านการเรียน ความเป็นอยู่ ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดกับเด็ก เช่นเดียวกับนักเรียนภายใต้การดูแลก็เรียกครูของตนว่า พ่อ แม่ เมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นก็จะไปปรึกษาพ่อครู แม่ครูของตน และผู้อำนวยการโรงเรียนก็เป็นพ่อใหญ่ของนักเรียนทุก ๆ คน ซึ่งหลักการและระเบียบของโรงเรียนเหล่านี้ับว่าน่าชมเชยที่พยายามทดแทนในสิ่งที่เด็กขาดไป ถึงแม้จะทดแทนกันไม่ได้ทั้งหมด แต่ก็ทำให้เด็ก ๆ ในโรงเรียนไม่เกิดปัญหามากนัก

สำหรับเด็กที่เรียนโรงเรียนประถมศึกษาอื่น ๆ นั้นโรงเรียนมีนโยบายและระเบียบที่แตกต่างกับโรงเรียนชาวเรือ กล่าวคือ เด็กต้องไปพักอาศัยอยู่กับญาติ หรือวัด ซึ่งไม่มีคนดูแล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰สัมภาษณ์ นายวิชัย เวียงสงค์, ผู้อำนวยการโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย,

เอาใจใส่โดยตรง กอรปกับญาติก็ต้องมีภาระหน้าที่มากมาย เช่น ภาระในเรื่องปากท้อง หรือ ภาระในเรื่องบุตรของตนที่มีอยู่ ดังนั้น เวลาในการดูแลเด็กที่รับฝากได้จึงน้อย และถึงแม้ผู้อื่น จะดูแลอย่างดีแค่ไหนก็ไม่เหมือนพ่อแม่ดังเช่น นพ. ฝน แสงสิงแก้ว¹¹ กล่าวว่าเด็กจะมีความสุข และความอบอุ่นได้เมื่อมีโอกาสได้อยู่พร้อมพ่อพร้อมแม่ ที่เขารักและเข้าใจเขาเท่านั้น การส่งลูก หรือฝากลูกให้คนอื่นเลี้ยงเป็นปัญหาที่ควรต้องใคร่ครวญให้ถี่ถ้วนก่อน สำหรับเด็กชาวเรือที่มีได้ พักอาศัยกับพ่อแม่จึงเกิดปัญหามากมาย มิใช่เกิดปัญหาเฉพาะในด้านการเรียนเท่านั้น แต่ ยังส่งผลไปถึงปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายอาทิเช่น ด้านความประพฤติ เกเร ก้าวร้าว เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองชาวเรือ พบว่า บุตรที่ฝากไว้กับญาติหรือวัดนั้นมีความประพฤติ ไม่ค่อยเรียบร้อยบางคนถึงกับเกเร พุดจาไม่สุภาพ ซึ่งปัญหาเหล่านี้น่าจะเป็นเพราะเด็ก ๆ เหล่านี้ไปโรงเรียนก็จริง ทางโรงเรียนนั้นก็มุ่งสอนทางวิชาการมากกว่าสิ่งอื่น ๆ และเมื่อ เด็กกลับมาซึ่งที่พ่อกอาศัยก็ขาดคนคอยอบรมสั่งสอน ซึ่งผิดกับเด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ พ่อแม่ จะคอยอบรมสั่งสอนบุตรของตนตลอดเวลา ดังเช่น ธานีฐา วิเศษสาทร¹² กล่าวว่า พ่อแม่นอกจากจะมีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรแล้วยังมีหน้าที่อบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นคนดี และวิธีการ อบรมสั่งสอนบุตรนั้นอาจทำได้ 2 ทาง คือทางตรงคือการแนะนำบอกกล่าว ดุด่า หรือชมเชย และทางอ้อมคือการที่เด็กลอกเลียนพฤติกรรมต่าง ๆ จากพ่อแม่ ไม่ว่าจะเป็นการอบรมทางใด ก็ตาม ย่อมนำไปสู่การบรรลุถึงภารกิจของพ่อแม่ 3 ประการคือ การบำบัดความต้องการทางด้านร่างกายของบุตร การถ่ายทอดวัฒนธรรมและการพัฒนาบุคลิกภาพ สำหรับทักษะของผู้วิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹ ฝน แสงสิงแก้ว, "ความผูกพันรักใคร่ในครอบครัว", สานติสังคม 3 (เมษายน - มิถุนายน 2530) : 7.

¹² ธานีฐา วิเศษสาทร, "ครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดู", การชนน 6 (กรกฎาคม 2528) : 39-40.

คิดว่าเด็กชาวเรือ นั้น เกิดปัญหาในด้านความประพฤติต่าง ๆ อาจเป็นเพราะเด็กขาดการเอาใจใส่ และการอบรมสั่งสอนอย่างต่อเนื่องจากบิดามารดา ถึงแม้เด็กจะไปเรียน และอยู่ประจำที่โรงเรียนชาวเรือ ซึ่งทางโรงเรียนได้พยายามจำลองแบบครอบครัวมาใช้ โดยมีครูคอยดูแลเอาใจใส่เด็ก ๆ ตลอด 24 ชั่วโมง ทำให้เด็กส่วนมากมีความประพฤติเรียบร้อย มารยาทดี มีสัมมาคารวะ แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ยังเกิดปัญหาอยู่

ในเรื่องของผลการเรียน นับว่าเด็กชาวเรือมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีคือมีระดับคะแนนส่วนมากเท่ากับ 4 หรือ 80 เปอร์เซ็นต์ ขึ้นไป ซึ่งถ้าหากมีการส่งเสริมในด้านการเรียน และดูแลในด้านต่าง ๆ มากกว่านี้ น่าจะทำให้เด็กเหล่านั้นกลายเป็นมันสมองของชาติได้เป็นอย่างดี

สำหรับการตกซ้ำชั้น จากผลการวิจัยของโครงการนโยบาย และแผนพัฒนาเด็กระยะยาว โดยคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ¹⁰ พบว่า อัตราการตกซ้ำชั้นของเด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษาทั่วประเทศมีประมาณ 300,000 คน สำหรับเด็กชาวเรือพบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยตกซ้ำชั้น ผู้วิจัยคิดว่าอาจเป็นเพราะระดับสติปัญญาของเด็กชาวเรือที่อยู่ในเกณฑ์ดี โดยดูจากระดับผลการเรียนที่ส่วนมากได้คะแนนระดับ 4 หรือ 80 % ขึ้นไป ดังนั้น จึงทำให้เด็กไม่ค่อยตกซ้ำชั้น ประกอบกับเด็ก ๆ อধ্যการเรียนให้จบเร็ว ๆ เพื่อที่จะได้มีโอกาสกลับมาอยู่กับบิดามารดา จึงทำให้อัตราการตกซ้ำชั้นของเด็กชาวเรือมีไม่มากนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, "เด็กระดับประถมศึกษาเรียนซ้ำชั้นปีละ 1 ล้านคน", วารสารห้องสมุด 24 (มกราคม - มีนาคม 2523) : 105.

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับทางโรงเรียน พบว่า ผู้ปกครองนั้นไม่ค่อยมีการพบปะกับทางโรงเรียนมากนัก เพราะผู้ปกครองคิดว่า ตนจำเป็นต้องไปพบครูหรือผู้บริหารโรงเรียนต่อเมื่อถูกเรียกหรือเชิญไปพบกรณีที่เกิดปัญหาเท่านั้น¹⁴ ซึ่งนับว่าเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้องนัก เพราะครอบครัวและโรงเรียนนั้น ถ้ามีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันและให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ย่อมส่งผลในทางที่ดีแก่เด็ก ๆ นั้นเอง¹⁵ ดังเช่น วิโรจน์ มังคละมณี¹⁶ กล่าวว่า การศึกษาในระดับประถมศึกษา ถ้าโรงเรียนกับพ่อแม่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้การศึกษาของเด็กเป็นไปอย่างได้ผล และเป็นประโยชน์ต่อชีวิตปัจจุบัน และอนาคตของนักเรียนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ สวัสดิ์ สุวรรณอักษร¹⁷ กล่าวว่า ในการบริหารการศึกษานั้นบทบาทของบิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กมีอิทธิพลต่อนโยบายการจัดการศึกษาอยู่มากทีเดียวเพราะความคิดเห็นของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือของมหาชนส่วนรวมเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา การจัดหลักสูตรวิชาเรียน การวางระเบียบ วินัย สำหรับนักเรียน การสร้างอาคารเรียน และการเก็บค่าเล่าเรียนเหล่านี้ เป็นต้น ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้บริหารการศึกษาจะต้อง

¹⁴ จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมชาวเรือชุมชนเรือวัดสร้อยทองและชุมชนเรือวัดประสาธน์ภูญาวาส เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม, 2531.

¹⁵ ระพี สาคริก, "บ้านและสถาบันครอบครัว : กับความเป็นโรงเรียนพื้นฐานของชีวิตเด็ก" การท่าเรือ 34 (ธันวาคม 2530) : 34-35.

¹⁶ วิโรจน์ มังคละมณี, "ช่วยลูกเรียนหนังสือ" สารพัฒนาหลักสูตร 7 (ธันวาคม 2529) : 34.

¹⁷ สวัสดิ์ สุวรรณอักษร, "สายสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง", สารพัฒนาหลักสูตร 6 (พฤศจิกายน 2528) : 19.

นำมาคิดใคร่ครวญพิจารณา ก่อนที่จะกำหนดนโยบายการพัฒนาการศึกษาของประเทศทั้งในรูปของโครงการระยะสั้น และระยะยาว สำหรับผู้ปกครองชาวเรือ และโรงเรียนที่บุตรกำลังศึกษาอยู่นั้น มีลักษณะของการติดต่อกันดังกล่าวข้างต้นนั้น อาจเนื่องมาจากสาเหตุที่พ่อแม่ผู้ปกครองชาวเรือไม่ค่อยมีเวลาประกอบกับการต้องไปเร่เรือเพื่อประกอบอาชีพในจังหวัดต่าง ๆ ทำให้ไม่ค่อยมีโอกาสในการติดต่อกัน¹⁸ อีกทั้งครูและผู้ปกครองต่างก็ไม่มีความรับผิดชอบร่วมกันในการศึกษาของเด็ก ต่างฝ่ายต่างคิดว่าเป็นหน้าที่โดยเฉพาะของแต่ละบุคคล ดังนั้น จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนยิ่งขยายกว้างห่างไกลออกไปทุกที ดังนั้น ทางโรงเรียนควรวางวิธีการจูงใจผู้ปกครองให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อเด็ก ๆ ทุกคน¹⁹

1.2 แหล่งความรู้ที่เด็กชาวเรือได้รับนอกเหนือจากโรงเรียน

ในการถ่ายทอดการศึกษานั้น นอกเหนือจากโรงเรียนแล้วเด็กชาวเรือสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้จากแหล่งความรู้อื่น ๆ ในชุมชนโดยเฉพาะครอบครัว วัด สื่อสารมวลชน แต่แหล่งความรู้เหล่านี้มีบทบาทต่างกัน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

¹⁸ จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมชาวเรือชุมชนเรือวัดสร้อยทอง และชุมชนเรือวัดประสาธน์กุฎยาวาส เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในช่วงเดือนเมษายน 2531.

¹⁹ สวัสดิ์ สุวรรณอักษร, "สายสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง", อ่างแล้ว, หน้า 23.

ครอบครัว ในทางสังคมวิทยาครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่ง
ที่เก่าแก่ที่สุด และเป็นรากฐานของสังคมทั้งหลาย²⁰ ดังเช่น ฆนินฐา วิเศษสาทร²¹ กล่าวว่า
ครอบครัวทุกประเภทจะมีหน้าที่สำคัญหลายประการ ซึ่งสามารถมองได้ทั้งในแง่จิตวิทยาและ
สังคมวิทยา

ในแง่จิตวิทยา ครอบครัวมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำ 3 ประการด้วยกันคือ

1. นำบัดความต้องการทางเพศ
2. ให้ความรัก ความอบอุ่น และความมั่นคงหรือเสถียรภาพทางใจ
3. ให้อุปลักษณ์แสดงออกซึ่งตัวของตัวเอง หรือเอกลักษณ์ของตัวเอง

ในแง่ของสังคมวิทยา ครอบครัวมีหน้าที่สำคัญทุกซึ่งสังคมถือปฏิบัติตรงกันคือ

1. เลี้ยงดู และดูแลผู้เยาว์ให้เติบโตขึ้นในสังคม
2. สืบพันธุ์มนุษย์ชาติ
3. ฝึกอบรมให้ผู้เยาว์เข้ามารับบทบาทในสังคม

²⁰ รัตนา ตุงคสวัสดิ์, พื้นฐานการศึกษาทางสังคม, อ่างแล้ว หน้า 113.

²¹ ฆนินฐา วิเศษสาทร, "ครอบครัวกับการอบรมเลี้ยงดู", การชนน 30
(กรกฎาคม 2528) : 39-43.

นอกจากนี้ วัฒนา เต่าทอง²² กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกที่ทำให้เด็ก มีพัฒนาการในทางสังคมศาสตร์ ถือได้ว่าไม่มีสถาบันใดทำหน้าที่ครอบครัวได้ครบถ้วน บุตรจะต้องได้รับการเลี้ยงดูในครอบครัวจากบิดามารดา เป็นที่รักและต้องการของบิดามารดา สำหรับการให้ความรู้ การถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนประสบการณ์อันดีงามให้แก่บุตร นับเป็นบทบาทและหน้าที่สำคัญของพ่อแม่ต่อบุตร ต่อสังคมต่อประเทศชาติ สำหรับเด็กชาวเรือ นั้นดูเหมือนจะมีโอกาสน้อยมากในการที่จะได้รับบทบาทจากบิดามารดาดังกล่าวข้างต้น บางช่วงเวลาที่บุตรมาพักอาศัยกับบิดามารดา และบิดามารดาถ่ายทอดความรู้ในด้านการประกอบอาชีพทางเรือให้แก่บุตร แต่จากการที่บิดามารดาและบุตรต้องแยกกันอยู่เสมอ ทำให้ทั้งบิดามารดาและบุตรมีใส่ใจในการถ่ายทอดความรู้นี้น้อยนัก กอรปกับเด็กชาวเรือก็มีได้มุ่งหวังที่จะประกอบอาชีพทางเรือ เช่นบิดามารดา และบิดามารดาก็มิได้ต้องการให้บุตรประกอบอาชีพทางเรือเช่นตน²⁰ จึงทำให้การถ่ายทอดทางด้านประกอบอาชีพไม่ประสบผลมากนัก สำหรับด้านการอบรมสั่งสอนในเรื่องของความประพฤติ กิริยามารยาทนั้น ชาวเรือก็อบรมสั่งสอนบุตรแต่เพราะเวลาเพียงช่วงสั้น ๆ เท่านั้น จึงทำให้การอบรมในเรื่องนี้ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังเช่น วัฒนา เต่าทอง²⁴ กล่าวว่า การอบรมสั่งสอนบุตรจะให้บรรลุผลในทางที่ดี ต้องปฏิบัติต่อเนื่องตลอดเวลาในการอบรมเลี้ยงดู ดังนั้น บิดามารดาน่าจะได้มีการพบปะบุตรของตนให้บ่อยครั้ง

²² วัฒนา เต่าทอง, "พ่อแม่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต", วารสารแนะแนว 20 (กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2531) : 12-13.

²⁰ จากการสัมภาษณ์ชุมชนชาวเรือวัดสร้อยทองและวัดประสาทรามญาวาส เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 120 ครอบครัว เดือนมีนาคม - พฤษภาคม 2531.

²⁴ วัฒนา เต่าทอง, "พ่อแม่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต", หน้า 13.

ถึงแม้จะทำให้บิดามารดาเสียโอกาสในการประกอบอาชีพไปบ้าง แต่ก็เท่ากับไปเพิ่มโอกาสให้แก่บุตรในด้านคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคตของบุตร ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมิใช่น้อย

สำหรับวัดที่ชาวเรือจอดผูกหลักอยู่ พบว่าวัดไม่มีบทบาทใด ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ด้านต่าง ๆ แต่ชาวเรือและบุตร²⁵ ทั้ง ๆ ที่วัดเป็นสถาบันของสังคมที่ทุกคนมีส่วนร่วมกันเป็นเจ้าของ ดังเช่น พระครูอรุณธกิจวิกรม วัดพลับพลา²⁶ กล่าวว่าประชาชนมีความผูกพันกับวัดอยู่ด้วยพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ มากมาย และประชาชนยังมีความใกล้ชิดผูกพันกับวัดอยู่มิใช่น้อย ถึงแม้สังคมในปัจจุบันจะเปลี่ยนไปก็ตาม แต่สำหรับชาวเรือและวัดที่ชาวเรือจอดผูกหลักอยู่ดูเหมือนจะผูกพันใกล้ชิดแทบจะไม่มีเลย อาจเป็นเพราะวัดมีภาระกิจมากมายกับประชาชนในชุมชนที่อาศัยอยู่เป็นประจำนับ²⁷ ประกอบกับชาวเรือนั้นหมุนเวียนเปลี่ยนกันไปตลอดเวลาจึงทำให้วัดไม่มีบทบาทใด ๆ กับเด็กชาวเรือและชาวเรือเลย²⁸

²⁵ สัมภาษณ์เพิ่มเติมชาวเรือชุมชนเรือวัดสร้อยทองและวัดประสาทบุญญาวาส เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 2531.

²⁶ พระครูอรุณธกิจวิกรม วัดพลับพลา, "บทบาทใหม่ของวัดในสังคมที่เปลี่ยนไป", ปวารณาสาร 13 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2529) : 106.

²⁷ จากการสังเกตและซักถามเพิ่มเติมขณะลงวิจัยภาคสนาม.

²⁸ สัมภาษณ์เพิ่มเติมเจ้าอาวาสวัดสร้อยทอง และเจ้าอาวาสวัดประสาทบุญญาวาส เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ขณะวิจัยภาคสนามเดือนมีนาคม-พฤษภาคม 2531.

สำหรับเด็กที่ไปอาศัยอยู่กับวัดพระศึกษา จำนวน 28 คน จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง เด็กกลุ่มนี้²⁹ พบว่า เด็กที่อาศัยวัดเพื่อเรียนหนังสือนั้น จะเป็นวัดตามต่างจังหวัดที่ผู้ปกครอง รู้จักเจ้าอาวาส หรือพระสงฆ์แล้วนำบุตรไปฝากไว้ ดังนั้นวัดเหล่านี้จึงมีบทบาทในด้านการให้ ที่อยู่อาศัย ด้านอาหาร และที่สำคัญเจ้าอาวาสและพระสงฆ์เหล่านั้นจะให้ความดูแลเด็ก ๆ เหล่านี้ และอบรมสั่งสอนเด็ก ๆ ในเรื่องความประพฤติ กิริยามารยาท และอื่น ๆ แต่ก็มีได้ อบรมสั่งสอนมากนัก เพราะวัดต่าง ๆ เหล่านี้มีเด็กมาพักอาศัยอยู่มากมาย ประกอบกับ เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ต้องมีการกิจในทางศาสนามากมายจึง ไม่มีเวลาดูแลเด็กเหล่านั้น อย่างใกล้ชิดนัก

สำหรับสื่อสารมวลชน พบว่า ให้ความรู้แก่เด็กชาวเรือมาก โดยเฉพาะโทรทัศน์ มีบทบาทมากที่สุด รองลงมาเป็นวิทยุ น่าจะเป็นเพราะปัจจุบันสื่อมวลชนมีขอบข่ายแพร่ขยายไป ทั่วประเทศ และประชาชนก็มีกำลังเพียงพอในการซื้อหา โดยเฉพาะวิทยุ นอกจากนี้อาจเป็น เพราะเด็ก ๆ มิได้อยู่กินกับบิดามารดา ก็ทำให้เกิดความเหงา เด็ก ๆ จึงสนใจในสื่อมวลชน ต่าง ๆ ซึ่งเด็กมีโอกาสสัมผัสได้ง่าย สำหรับรายการโทรทัศน์ที่เด็กชาวเรือให้ความสนใจมากที่สุดคือรายการภาพยนตร์เรื่องต่าง ๆ ส่วนรายการวิทยุที่เด็กชอบมากที่สุดคือรายการนิทาน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากรายการเหล่านี้เป็นรายการที่ให้ความสนุกสนาน และบันเทิง แต่อย่างไรก็ ตามการจะให้เด็กได้สัมผัสสื่อมวลชนควรมีหลักการ ดังเช่น โยธิน โลหะสุวรรณ³⁰

²⁹ สัมภาษณ์ นายวิจิตร แซ่โจ้ว และชาวเรืออื่น ๆ ชุมชนเรือวัดสร้อยทอง และวัดประสาธน์บุณยวาสน์ เขตดุสิต กรุงเทพฯ, ระหว่างเดือนมีนาคม - พฤษภาคม 2531, จำนวน 28 ราย

³⁰ โยธิน โลหะสุวรรณ, "การสอนนักเรียนให้รู้จักศึกษาหาความรู้จากสื่อมวลชน" ประชาศึกษา 5 (กุมภาพันธ์ 2529) : 8-9.

กล่าวว่าสื่อมวลชนต่าง ๆ เหล่านี้ถ้าไม่ฝึกสอนให้นักเรียนของเรารู้จักเลือกรับฟังรับในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันแล้ว จะทำให้นักเรียนไม่มีหลัก กลักลับกลายเป็นคนเพ้อฝัน อยากรจะเป็นโน่นอยากเป็นนี่ อยากรประกอบอาชีพอย่างโน้นอย่างนั้น ผลสุดท้ายกลายเป็นคน เลื่อนลอย หาหลักยึดเหนี่ยวไม่ได้ เพราะสื่อมวลชนมีแต่สิ่งชั่วๆ โฆษณาชวนเชื่อต่าง ๆ ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ครูจะต้องติดตามในเรื่องการศึกษาค้นคว้าของนักเรียน โดยจัดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการรับฟังรับชมให้นักเรียนมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ผลก็จะทำให้นักเรียนมีความรู้ที่กว้างขวาง และได้รับประโยชน์จากสื่อมวลชนอย่างเต็มที่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ปัญหาทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ มีประเด็นสำคัญดังนี้

2.1 ปัญหาทางการศึกษาในโรงเรียนของเด็กชาวเรือ

ในด้านปัญหาการศึกษาในโรงเรียนของเด็กชาวเรือ พบว่า ปัญหา ด้านโอกาสในการเข้าโรงเรียนของเด็กชาวเรือ นั้น สืบเนื่องมาจากสาเหตุใหญ่คือ ไม่มีที่พักอาศัยขณะศึกษา อีกประการสืบเนื่องมาจากปัญหาความยากจนของผู้ปกครองชาวเรือ ทำให้ไม่มีเงินส่งเสียบุตร และบุตรต้องการมาช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพทางเรือ ซึ่ง หมม พงษ์ไพบูลย์³¹ กล่าวว่า ความยากจนของผู้ปกครองนั้นจะส่งผลกระทบต่อความเท่าเทียมทางการศึกษาของเด็กด้วย ถึงแม้จะเป็นการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาให้เปล่าก็ตาม แต่อย่างน้อยผู้ปกครองก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีก เช่น เสื้อผ้า กระเป๋าหนังสือ เป็นต้น สำหรับเด็กชาวเรือ ปัญหาสำคัญที่ทำให้เด็กขาดโอกาสในการเข้าโรงเรียนนั้น น่าจะมีสาเหตุจากเศรษฐกิจของผู้ปกครองด้วย เพราะถ้าผู้ปกครองชาวเรือมีสภาพทางเศรษฐกิจดี ปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัยก็สามารถแก้ไขได้โดยให้บุตรเข้าศึกษาในโรงเรียนที่มีบริการหอพักประจำ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนเอกชน ที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง

เมื่อได้เข้าเรียนแล้ว ในขณะศึกษาของบุตรนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เกิดปัญหา จะมีเด็กเพียงบางส่วนเกิดปัญหา อันเกิดจากการที่ผู้ปกครองต้องฝากบุตรไว้กับผู้อื่น และบุตรไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร ปัญหารองลงมาคือไม่มีคนดูแลบุตรในด้านการศึกษา อาจมีสาเหตุมาจากบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กชาวเรือไปอาศัยอยู่ด้วยนั้นต่างก็มีภารกิจมากมาย อันเนื่องมาจากสภาพสังคมของปัจจุบัน จึงทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอในการที่จะดูแลหรือเอาใจใส่เด็กมากนัก

³¹ หมม พงษ์ไพบูลย์, "ความเท่าเทียมทางการศึกษา : ปัญหาของคนยากจน", เสนาสน์เทศ 25 (ตุลาคม 2529) : 86.

สำหรับการย้ายโรงเรียน พบว่า เด็กชาวเรือส่วนน้อยที่มีการย้ายโรงเรียน เหตุที่ย้ายโรงเรียนเพราะเกิดปัญหาในเรื่องการฝากบุตรไว้กับญาติ กล่าวคือ เกิดความบาดหมายกันขึ้นระหว่างผู้ใหญ่

สำหรับปัญหาด้านการเรียนการสอน พบว่า เกิดปัญหบ้างไม่มากนัก และปัญหาเหล่านั้นเกิดจากครูมีน้อยไม่เพียงพอทั้งห้องเรียน และผู้ปกครองคิดว่าครูถ่ายทอดความรู้ได้ไม่ดี โดยดูจากบุตรอ่านหนังสือไม่ออก สำหรับในเรื่องของอัตราส่วนของครูต่อนักเรียนนั้น พนม พงษ์ไพบูลย์^{๑๒} กล่าวว่า ช่วงชั้นอัตราส่วนนักเรียนต่อครูที่เหมาะสมทางคุณภาพคือ 22-24 คน ถ้ามีค่าสูงกว่านี้คุณภาพจะลดลง สำหรับเด็กชาวเรือที่ต้องเผชิญกับปัญหาครูไม่เพียงพอทั้งห้องเรียนทำให้สภาพการเรียนการสอนเกิดปัญหาขึ้นมา อาทิเช่น เด็กที่มีครูสอนเป็นบางช่วง ดังนั้น คุณภาพแห่งการเรียนรู้ก็ต่ำลงไปด้วย ส่วนผู้ปกครองชาวเรือมองว่าครูถ่ายทอดความรู้ได้ไม่ดีเพราะบุตรของตนอ่านหนังสือไม่ออก เป็นลักษณะการมองเพียงด้านเดียว ถ้าหากมองในอีกแง่มุมหนึ่งว่าเด็กอ่านหนังสือไม่ออกนั้นอาจเกิดจากตัวเด็กเองก็ได้ เช่น เด็กไม่สนใจเรียน เป็นต้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๒}พนม พงษ์ไพบูลย์ "การวิเคราะห์อัตราส่วนนักเรียนต่อครูของโรงเรียนประถมศึกษาที่เหมาะสม", วารสารการศึกษาแห่งชาติ 17 (ตุลาคม-พฤศจิกายน 2525) : 87.

แต่สำหรับโรงเรียนชาวเรือนั้นจะมีปัญหาไม่มากในเรื่องนี้เพราะ อัตราระหว่างนักเรียนกับครู เป็นสัดส่วนที่เหมาะสมคือ นักเรียนประมาณ 25 คนต่อครู 1 คน เหตุที่ใช้ได้ตามสัดส่วนเพราะครูต้องคอยดูแลเด็กของตนตลอดเวลา 24 ชั่วโมง^{๑๑} นับเป็นการที่หนักพอสมควรทีเดียว

ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของทั้งเด็กชาวเรือที่เรียนอยู่ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ บางกรวยและที่เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สป.ช. พบว่า เด็กชาวเรือส่วนมากมิได้พักอาศัยอยู่กับบิดามารดาขณะศึกษา จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อการศึกษาของบุตรในด้านคุณภาพ การเรียนที่ตกต่ำลง และปัญหาที่ทำให้การเรียนตกต่ำลงคือ เด็กไม่สนใจเรียนต้องการกลับไปอยู่กับบิดามารดา รองลงมาคือเด็กไม่ยอมไปโรงเรียนชอบขาดเรียนบ่อย การเรียนของเด็กจะดีได้นั้นต้องมีหลาย ๆ สิ่งมาประกอบกัน ดังเช่น สิริพร บุญญานันต์^{๑๔} กล่าวว่า การที่เด็กมีโอกาสเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าเด็กเหล่านี้จะประสบผลสำเร็จในการเรียนทุกคน เพราะนอกจากการมีโอกาสได้เข้าเรียนแล้ว ยังมีตัวแปรหรือองค์ประกอบอื่น ๆ อีกหลายประการที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามธรรมชาติของบุตรย่อมต้องการอยู่อาศัยกับบิดามารดาของตน และเด็กอาจรู้สึกไม่สบายใจในการเรียนที่อาศัยอยู่กับผู้อื่น

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๑}สัมภาษณ์เพิ่มเติม นายวิชัย เวียงสงค์ ผู้อำนวยการโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ บางกรวย, 13 พฤษภาคม 2531.

^{๑๔}สิริพร บุญญานันต์, "การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษา", สารพัฒนาหลักสูตร 9 (กรกฎาคม 2531) : 41.

ทำให้ต้องการกลับไปอยู่กับบิดามารดา ไม่สนใจการเรียน บางครั้งอาจไม่ยอมไปโรงเรียน
ขาดเรียนบ่อย ๆ ดังเช่น พร (นามแฝง)^{๑๕} กล่าวว่า ปัญหาที่เด็กไม่ยอมไปโรงเรียน
อาจมีสาเหตุจาก 3 ประการคือ สาเหตุจากพ่อแม่ สาเหตุจากตัวเด็กเอง และสาเหตุ
จากโรงเรียน ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงต้องเข้าใจถึงสาเหตุ เพื่อการแก้ไขให้ตรงจุด สำหรับ
เด็กสาวเรื่องนี้ ผู้ปกครองควรหาโอกาสไปพบเขาบ่อย ๆ เพื่อทำให้บุตรไม่เกิดความ
รู้สึกที่ถูกทอดทิ้ง ส่วนทางโรงเรียนก็อาจช่วยได้ ดังเช่น ชุติมา เจียมศิริ^{๑๖} ได้เสนอ
แนวทางแก้ไขในเรื่องเด็กขาดโรงเรียนไว้ว่า ครูควรสอนให้เด็กมีความรับผิดชอบโดย
ชี้ให้เห็นผลของการกระทำต่าง ๆ เช่น ถ้าเด็กช้เกี้ยวมาโรงเรียน ผลที่ตามมาคือนักเรียน
จะเรียนไม่ทันเพื่อน อีกประการควรอบรมนิสัยในการสร้างสมความอดทนต่อความพยายาม
มุกานะในการเรียนให้ประสพผลสำเร็จ

ส่วนปัญหาทางด้านการศึกษาของเด็กสาวเรือ พบว่า มีปัญหาในเรื่องการทำการบ้าน
และปัญหาที่เด็ก ๆ ไม่ชอบอ่านหนังสือแบบเรียนเพราะอ่านไม่ออก จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม^{๑๗}
พบว่า อาจเป็นเพราะเมื่อเด็กกลับบ้านแล้วเด็กเหล่านี้ไม่มีใครช่วยแนะนำในเรื่องการเรียน
การบ้าน ดังนั้น ครูอาจช่วยเด็กเหล่านี้โดยการสอนการบ้านในช่วงเลิกเรียนและสอนให้เด็ก
อ่านหนังสือเพิ่มเติม อาจทำการสอนเฉพาะเด็กที่มีปัญหาในเรื่องเหล่านี้เป็นรายบุคคล

^{๑๕} พร, นามแฝง, "เด็กไม่ยอมไปโรงเรียน", วารสารยาสูบ 36 (กันยายน-
ตุลาคม 2528) : 15-16.

^{๑๖} ชุติมา เจียมศิริ, "สอนเด็กอย่างไร ? ให้เข้ากับสภาพของสังคมปัจจุบันได้"
สารพัฒนาหลักสูตร 8 (พฤศจิกายน 253๐) : 6๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์เพิ่มเติม ชาวเรือชุมชนเรือวัดสร้อยทองและวัดประสาทรามญาวาส
เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๙ เมื่อ พฤษภาคม 2531.

ปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับทางโรงเรียน พบว่า เป็นปัญหามากที่สุดที่เดียว เพราะผู้ปกครองไม่ค่อยมีโอกาสในการที่จะติดต่อกับทางโรงเรียน สำหรับสาเหตุที่ผู้ปกครองไม่สามารถให้ความร่วมมือหรือติดต่อกับทางโรงเรียนนั้น อาจมาจากหลายสาเหตุ ดังเช่น สวัสดิ์ สุวรรณอักษร^{๑๑} กล่าวว่า พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนมากมีความรักบุตรหลานของตน และมีความสนใจในการเรียนของบุตรหลานอยู่แล้ว รวมทั้งมีความปรารถนาที่จะมีส่วนช่วยเหลือโรงเรียน แต่ไม่สามารถให้ความร่วมมือได้อย่างเต็มที่หรือไม่ให้ความร่วมมือเลยนั้นอาจเนื่องมาจากสาเหตุดังนี้

1. พ่อแม่ผู้ปกครองถือว่าครู เป็นบุคคลประเภทหนึ่งที่แตกต่างกันจากอาชีพตน
2. ครูคิดว่าผู้ปกครองเป็นบุคคลอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งมีทัศนคติแตกต่างออกไป
3. ทั้งครูและผู้ปกครองต่าง ไม่มีความรับผิดชอบร่วมกันในการศึกษาของเด็ก

เมื่อความร่วมมือไม่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนก็ห่างเหินกันออกไป^{๑๒} สำหรับเด็กชาวเรือนั้นคิดว่าน่าจะมาจากสาเหตุใหญ่คือผู้ปกครองไม่มีเวลา

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๑} สวัสดิ์ สุวรรณอักษร, "สายสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง", หน้า 19-20.

^{๑๒} ระพี สาคริก, "บ้านและสถาบันครอบครัว : กับความเป็นโรงเรียนพื้นฐานของชีวิตเด็ก" , หน้า 34.

และไปประกอบอาชีพในหลายจังหวัด อีกทั้งเห็นว่าไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่ต้องไปติดต่อกับทางโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรคิดแก้ไขว่าจะมีวิธีการใดที่จะทำให้ผู้ปกครองเปลี่ยนทัศนคติเหล่านั้นและหันมาเห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนมากขึ้น⁴⁰

สำหรับปัญหาในด้านการบริการต่าง ๆ ที่ไม่เพียงพอพบว่าได้แก่บริการด้านสาธารณสุข บริการด้านห้องสมุด และด้านการกีฬา ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นทั่วไปในโรงเรียนหลายแห่ง ทั้งนี้อาจเนื่องจากความจำกัดในด้านงบประมาณของรัฐ แต่อาจจะแก้ไขโดยวิธีการอื่น ๆ อาทิเช่น ห้องสมุดขาดหนังสือก็อาจขอบริจาคจากผู้ปกครอง ประชาชนทั่วไป และแม้แต่จากครูในโรงเรียนเอง ซึ่งจะทำให้ทางโรงเรียนสามารถจัดบริการได้เพียงพอมากขึ้น

2.2 ปัญหาจากแหล่งความรู้ที่เด็กชาวเรือได้รับนอกเหนือจากโรงเรียน

สำหรับปัญหาจากแหล่งความรู้ที่เด็กชาวเรือได้รับนอกเหนือจากโรงเรียนพบว่า เกิดจากปัญหาของสถาบันครอบครัว คือผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาในการอบรมสั่งสอนหรือใกล้ชิดกับบุตร เนื่องจากบุตรและบิดามารดาไม่ได้พักอาศัยอยู่ด้วยกัน จะมีเพียงช่วงปิดเทอมเท่านั้นที่จะมีโอกาสอยู่ด้วยกัน สาเหตุใหญ่ก็เนื่องมาจากการที่บิดามารดาต้องไปประกอบอาชีพ นาน ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁰ สวัสดิ์ สุวรรณอักษร. "สายสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง", หน้า 20.

จึงจะพบกันทำให้บิดามารดาไม่มีเวลาใกล้ชิดบุตร ซึ่งสอดคล้องกับ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์⁴¹ ที่กล่าวว่า ในยุคธุรกิจรัดตัวเช่นปัจจุบัน บิดามารดาจึงทุ่มเวลาส่วนใหญ่ให้กับงาน จึงอาจไม่เหลือเวลาให้บุตรธิดาในบางครอบครัวอาจกลายเป็นเรื่องธรรมดาที่ บิดา มารดา บุตรธิดา เกือบไม่มีโอกาสพบปะพูดคุยกันในแต่ละวัน สำหรับเด็กชาวเรือกับพ่อแม่ดูเหมือนปัญหาใหญ่ จะเกิดจากสภาพการที่ต้องแยกกันอยู่นั่นเอง จึงทำให้การถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ในด้านปัญหาของวัดในการให้การศึกษาแก่เด็กชาวเรือ พบว่า ปัญหาเกิดจากสภาพการจอดเรือของชาวเรือที่หมุนเวียนกันมาจอดเรื่อย ๆ ไม่มีรายใดที่มีลักษณะการจอดประจำ และเนื่องจากภารกิจของวัดมีมากมายทำให้ ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชาวเรือแทบจะไม่มี โดยเฉพาะเด็กชาวเรือยิ่งห่างเหินกันมาก ดังนั้น คิดว่าวัดน่าจะมีโครงการเผยแพร่ความรู้ให้แก่ชาวเรือในชุมชนบ้าง โดยอาจมีการจัดเพียง 1-2 ครั้ง/เดือน โดยวัดมีต้องคำนึงถึงในด้านที่ว่าต้องเป็นชาวเรือกลุ่มเดิมก็น่าจะทำได้ สำหรับปัญหาของวัดที่มีเด็กชาวเรืออาศัยอยู่เพื่อศึกษานั้น วัดน่าจะมีโครงการอบรมลูกศิษย์วัดทุกวันอาทิตย์หรือทุกวันพระ และควรมีการชี้แจงหลักการของโครงการให้ผู้ปกครองเด็กทุกคนได้ทราบ ไม่จำกัดว่าต้องเป็นเด็กชาวเรือ ถ้าหากทำเช่นนี้คิดว่านอกเหนือจากจะเป็นการช่วยอบรมดูแลเด็กชาวเรือแล้วยังเป็นการปลูกฝังค่านิยมทางศาสนาที่ดีให้แก่เยาวชนของชาติทั้งลูกชาวเรือและลูกชาวบ้าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴¹ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, "ครอบครัวสลาย : ปัจจัยภายนอกและภายใน",
วารสารสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา 1 (ตุลาคม 2525) : 69.

ส่วนปัญหาของสถาบันสื่อสารมวลชนนั้นมีเพียงเล็กน้อยทั้งนี้เพราะเด็กชาวเรือ จะอยู่ในเขตภาคกลาง การรับสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์หรือวิทยุ ตลอดจนหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารต่าง ๆ จึงไม่ค่อยมีปัญหา จะมีปัญหาบ้างก็ในด้านที่เด็ก ๆ ไปอาศัยอยู่กับผู้อื่น ฉะนั้น โอกาสในการเลือกชมรายการต่าง ๆ ตามที่ตนเองพอใจจึงมีน้อย และสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารก็เช่นเดียวกันเด็กไม่ค่อยมีโอกาสซื้อหาอ่านเอง เป็นเพราะราคาค่อนข้างสูง ดังนั้น ทางโรงเรียนควรมีบริการห้องสมุดให้เพียงพอ โดยจัดหาหนังสือที่เหมาะสมกับวัยของเด็กไว้ให้อ่าน เพื่อจะทำให้เด็กได้รับความรู้กว้างขวาง และเป็นประโยชน์มากขึ้น ซึ่งน่าจะดีกว่าการปล่อยให้เด็กซื้อหาอ่านเองตามความพอใจ เพราะเด็กยังไม่ค่อยเข้าใจเลือกหนังสือที่ดีและมีประโยชน์อ่าน

3. ความต้องการทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ มีประเด็นสำคัญดังนี้

3.1 ความต้องการทางด้านการจัดการศึกษาในโรงเรียน

สำหรับความต้องการด้านการจัดการศึกษาในโรงเรียน พบว่า ในด้านการศึกษาในโรงเรียน ชาวเรือมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับที่ฟิลลิป เฮช คูล์มส์ (Phillip H. Coombs)⁴² ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้พื้นฐานหรือการให้อ่านออกเขียนได้นั้นเป็นความรู้ที่ประชาชนทั่วไปต้องการจะให้บุตรอ่านออกเขียนได้ นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังมีความต้องการให้บุตรเรียนในโรงเรียนประจำโดยเป็นของรัฐบาล ทั้งนี้เพราะปัญหาเนื่องมาจากที่อยู่อาศัยที่ไม่เป็นหลักแหล่งของชาวเรือ เมื่อพิจารณา ดูแล้วจะเห็นว่าชาวเรือสนับสนุนให้บุตรได้รับการศึกษา ซึ่งถ้าหากรัฐมีการจัดสอน

⁴²Phillip H. Coombs, Attacking Rural Poverty : How Non-formal Education Can Help , p. 5.

ความต้องการทางการศึกษาให้แก่ชาวเรือตามต้องการ น่าจะเป็นหนทางให้เด็กชาวเรือได้มีโอกาสเท่าเทียมในด้านการศึกษา ถึงไม่ครบทุกคนแต่ก็คงจะทวีจำนวนมากขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นหนทางพัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

สำหรับความต้องการด้านเนื้อหาวิชาพบว่าชาวเรือต้องการให้บุตรได้รับความรู้ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต อันได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และสุขศึกษา มากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความคิดเก่า ๆ ของผู้ปกครองที่คิดว่าวิชาวิทยาศาสตร์นั้นเป็นวิชาที่มีความสำคัญมากกว่าวิชาอื่น ๆ ซึ่งในความเป็นจริงทุกวิชาควรมีค่าของความสำคัญมิได้ยิ่งหย่อนกว่ากันเลย

ส่วนความต้องการด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า ชาวเรือต้องการให้โรงเรียนสอนกิจกรรมเสริมหลักสูตร จำพวกวิชาช่างต่าง ๆ ให้แก่บุตร ทั้งนี้เพราะเด็กชาวเรือถ้าหากไม่มีโอกาสศึกษาต่อจะได้ใช้วิชาเหล่านี้ไปประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ นรินทร์ แจ่มจำรัส⁴⁰ ที่กล่าวว่า ประสบการณ์ที่ได้จากโรงเรียนอาจนำไปสู่หนทางในการประกอบอาชีพอิสระได้ เช่นเดียวกับเด็กชาวเรือถ้าหากไม่สามารถเรียนต่อก็น่าที่จะยึดเอาวิชาที่เรียนมาใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่รอดในสังคมต่อไป ถึงแม้เด็กเหล่านี้จะมีโอกาสในการศึกษาต่อก็ตาม แต่กิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ ที่ได้รับมาอาจนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของเขาต่อไปในอนาคต

สำหรับในด้านความต้องการด้านการเรียนการสอน พบว่า ส่วนมากผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนสอนทฤษฎีเน้นวิชาการเพื่อโอกาสในการศึกษา อาจเพราะเนื่องมาจาก

⁴⁰ นรินทร์ แจ่มจำรัส. "การศึกษากับการประกอบอาชีพอิสระ : อีกคำตอบหนึ่งสำหรับการว่างงาน" คุรุปริทัศน์ 10 (มกราคม 2528) : 47.

ผู้ปกครองส่วนมากมีความต้องการให้บุตรเรียนต่อ ดังนั้น จึงเห็นว่าถ้าสอนวิชาการมาก ๆ จะทำให้บุตรมีความรู้ดี เรียนเก่ง อีกทั้งการที่บุตรมิได้อยู่กันตน ผู้ปกครองจึงมีความต้องการให้โรงเรียนปกครองบุตรอย่างเข้มงวดกวดขัน โดยคิดว่าจะทำให้บุตรเป็นคนดี แต่จากสภาพของเด็ก ๆ เหล่านั้นส่วนมากเหงาและว้าเหวอยู่แล้วถ้าหากต้องไปพบกับสภาพการที่เข้มงวดกวดขันจากทางโรงเรียนมาก ๆ อาจจะทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ดังนั้น น่าจะเดินสายกลางมากกว่าจะเอนไปข้างใดข้างหนึ่ง

สำหรับความต้องการด้านโอกาสในการศึกษาต่อ ชาวเรือส่วนมากต้องการให้บุตรศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา เพราะคิดว่าการศึกษาคงทำให้มีโอกาสได้งานดี ๆ ทำ ซึ่งนับว่าน่าจะเป็นมิติที่ดีของการพัฒนาการศึกษา ส่วนผู้ปกครองต้องการให้บุตรเป็นผู้เลือก โปรแกรมการเรียนต่อด้วยตนเอง ผู้วิจัยคิดว่าอาจเนื่องมาจากชาวเรือคิดว่าตนเรียนน้อยไม่ค่อยมีความรู้ในหลักสูตรสมัยใหม่จึงไม่กล้าที่จะช่วยบุตรเลือก โปรแกรมการเรียนต่อ ซึ่งทางที่ที่น่าจะเป็นหน้าที่ของทางโรงเรียนที่ควรจัดบริการแนะแนวในการศึกษาต่อให้แก่นักเรียน และถ้ามีกลุ่มเด็กที่จะเรียนต่อ ครูแนะแนวควรเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการเลือกสายการเรียนที่เหมาะสมให้แก่เด็ก

ในด้านความต้องการด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง ดูเหมือนผู้ปกครองจะมีความต้องการในด้านการพบปะน้อยมาก อาจเป็นเพราะทัศนคติเก่า ๆ ของผู้ปกครองที่คิดว่าไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่ต้องมีการพบปะกันระหว่างครูและผู้ปกครอง ดังนั้น โรงเรียนควรมีบทบาทในการเปลี่ยนแนวคิดเหล่านั้นเสีย

ความต้องการความช่วยเหลือจากรัฐในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กชาวเรือ พบว่าชาวเรือต้องการให้รัฐจัดบริการทางการศึกษาให้เด็กชาวเรือ โดยเฉพาะในรูปแบบของโรงเรียนประจำเช่นเดียวกับโรงเรียนชาวเรือที่มีอยู่ เพราะจะทำให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสเข้าเรียนมากขึ้น และผู้ปกครองก็สามารถจะไปประกอบอาชีพด้วยความสบายใจไม่ต้องห่วงกังวลต่อบุตร ซึ่งสิ่งที่ชาวเรือต้องการความช่วยเหลือจากรัฐมากที่สุดคือที่อยู่อาศัยของบุตรในขณะศึกษา สำหรับโรงเรียนที่ชาวเรือต้องการให้จัดเฉพาะนั้น ชาวเรือต้องการให้ใช้หลักสูตรหรือ โปรแกรม

การศึกษาเหมือนโรงเรียนทั่ว ๆ ไป อาจเป็นเพราะจะได้ไม่เกิดการแบ่งแยก และเพื่อความ เป็นเอกภาพทางการศึกษา

3.2 ความต้องการด้านอาชีพ

สำหรับความต้องการด้านอาชีพนั้นพบว่า ชาวเรือส่วนใหญ่ต้องการให้ บุตรประกอบอาชีพรับราชการ โดยคิดว่าเป็นอาชีพที่ทำงานสบาย มีเกียรติ และเป็นที่ยอมรับใน ชุมชนแกว่งศ์ตระกูล ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า น่าจะมีสาเหตุมาจากการที่ชาวเรือส่วนมากมีค่านิยมแบบ เก่าคือต้องการให้บุตรรับราชการ อีกทั้งอาชีพชาวเรือนั้นก็ดูเหมือนจะต่ำต้อย และลำบาก บิดามารดาจึงต้องการให้บุตรเป็นตัวแทนชดเชยในสิ่งที่ตนปรารถนา ดังนั้น ครู/อาจารย์ น่าจะ มีบทบาทในการเปลี่ยนแนวคิดของชาวเรือดังกล่าว ซึ่งอาจทำได้โดยการแนะแนวอาชีพผ่าน เด็ก ๆ ชาวเรือ เพื่อเด็ก ๆ จะได้ถ่ายทอดให้บิดามารดาถ้ามีโอกาส

ข้อเสนอแนะ

1. เด็กชาวเรือที่มีปัญหาด้านโอกาสในการศึกษา ดังนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบ เด็กกลุ่มนี้ควรมีการพิจารณาจัดตั้งโรงเรียนชาวเรือให้เพียงพอ และการพิจารณาจัดตั้งก็อาจจะ ทำโดยการพิจารณาจากทะเบียนเรือว่าจังหวัดใดมีชาวเรือมากก็สร้างโรงเรียนขึ้นในจังหวัดนั้น และรับชาวเรือในจังหวัดใกล้เคียงเข้าศึกษาด้วย อาทิเช่น จากการวิจัยครั้งนี้ค้นพบว่า จังหวัด อพยุขามีชาวเรือมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ก็อาจจัดตั้งโรงเรียนชาวเรือใหม่ที่จังหวัดอพยุขยา และ รับเด็กชาวเรือบริเวณจังหวัดใกล้เคียง เช่น สุพรรณบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง ชัยนาท เป็นต้น โดยจัดเป็น เขตการศึกษาสำหรับเด็กชาวเรือโดยเฉพาะ ซึ่งนอกจากจะทำให้เด็กชาวเรือ มีโอกาสในการศึกษามากขึ้นแล้วยังจะช่วยให้เด็กและพ่อแม่มีโอกาสพบกันบ่อยครั้งยิ่งขึ้น และจะทำให้โรงเรียนและพ่อแม่มีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น

2. สำหรับด้านโอกาสในการเข้าโรงเรียนของเด็กชาวเรือ พบว่า มีเพียงร้อยละ 81.25 ในขณะที่การประมงศึกษาพบว่า ปัจจุบันเด็กไทยวัยเรียน มีโอกาสในการเข้าศึกษา ร้อยละ 96⁴⁴ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าโอกาสในการเข้าโรงเรียนของเด็กชาวเรือ ยังต่ำกว่า เกณฑ์ของการประมงศึกษาแห่งชาติถึงร้อยละ 14.75 ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเร่ง ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กชาวเรือด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อยกระดับการศึกษาของเด็ก ชาวเรือให้ทัดเทียมกับเด็กไทยทั่ว ๆ ไป อาทิเช่น อาจสร้างหอพักนักเรียนในโรงเรียนสังกัด สป.ช. ไว้แห่งละ 1 หอพัก โดยเลือกโรงเรียนในจังหวัดที่มีชาวเรืออาศัยอยู่ ซึ่งถ้าหาก โรงเรียนในสังกัด สป.ช.มีหอพักบริการแล้ว จะทำให้ชาวเรือที่มีปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัย และ มิได้ส่งบุตรเข้ารับการศึกษาระดับประถมศึกษา ได้มีโอกาสในการส่งบุตรเข้าเรียนใน โรงเรียนสังกัด สป.ช. ที่มีบริการหอพักมากขึ้น

3. ในกรณีที่มีการสร้างโรงเรียนในรูปแบบของโรงเรียนชาวเรือเพิ่มขึ้น ควรมีการ ประชาสัมพันธ์โรงเรียนชาวเรือให้เป็นที่รู้จักของชาวเรือให้มากขึ้น เพราะจากการวิจัย พบว่า ปัจจุบันชาวเรือส่วนมากไม่ค่อยรู้จักโรงเรียนชาวเรือ และบางรายรู้จักแต่ไม่ทราบเรื่องการรับ สมัครนักเรียนในแต่ละปี ดังนั้น ถ้าหากมีการสร้างโรงเรียนชาวเรือเพิ่มขึ้นในอนาคต ควรจะ ได้แก้ไขปัญหานี้ด้วย ซึ่งวิธีการประชาสัมพันธ์นั้น อาจใช้การติดประกาศในแถบที่มีชาวเรือ รวมกลุ่มกันอยู่มาก ๆ โดยการประสานงานกับกองการศึกษาพิเศษ นายกเทศมนตรี หรือผู้ว่า ราชการในแต่ละจังหวัด

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁴ กระทรวงศึกษาธิการ, สถิติการศึกษาระดับมัธยมศึกษา 2531 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี เอ สี่ฟวิ้ง จำกัด, 2531), หน้า 46.

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพการศึกษา ปัญหา และความต้องการทางการศึกษาของเด็กชาวเรือ การศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนเรือวัดสร้อยทอง และวัดประสาธน์บุญาวาส เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร และผลการวิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประการ โดยที่การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่ศึกษาครอบคลุมไปถึงเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนะในการทำวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับเด็กชาวเรือ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาสภาพการศึกษา ปัญหา และความต้องการการศึกษาของเด็กชาวเรือ โดยศึกษาจากกลุ่มประชากรในชุมชนเรืออื่น ๆ เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของเด็กชาวเรือทั่ว ๆ ไป
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาและความต้องการในการประกอบอาชีพของเด็กชาวเรือที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และไม่มีโอกาสศึกษาต่อ โดยศึกษาจากกลุ่มประชากรทั้งประเทศ เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการด้านอาชีพของเด็กชาวเรือโดยทั่วไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย